Valtiovarainvaliokunta 7.11.2023

Työ- ja elinkeinojaosto

Työ- ja elinkeinojaosto keskiviikko 08.11.2023 klo 08.30 / HE 41/2023 vp / Asiantuntijapyyntö

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN LAUSUNTO - EDUSKUNNAN VALTIOVARAINVALIOKUNNAN ASIANTUNTIJAKUULEMINEN HE 41/2023 VALTION TALOUSARVIOKSI 2024

Työ- ja elinkeinoministeriö lähettää ohessa lausuntonsa valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaoston kuulemiseen 8.11.2023 TEM pääluokka Uudistuminen ja vähähiilisyys (HE/41/2023 vp).

Puhtaan talouden kasvattamiseksi ja hiilineutraalisuuden saavuttamiseksi on edistettävä teollisuuden puhdasta siirtymää ja sitä palvelevia investointeja. Hallitusohjelman mukaisesti valmistellaan uusi energia- ja ilmastostrategia. Strategiassa linjattavin toimin parannetaan yritysten mahdollisuuksia tehdä pitkäjänteisesti investointeja edistyneeseen puhtaaseen energiaan. Johdonmukainen energia- ja ilmastostrategia ja –politiikka ovat keskeinen osa kestävää kehitystä.

Puhtaan siirtymän varmistamiseksi tarvitaan myös investoimista uusiutuvaan ja fossiilittomaan energiantuotantoon ja uusiin energiaratkaisuihin tki-rahoituksen tuella. Sähköntuotanto moninkertaistetaan, hintavaihteluja hillitään ja toimitusvarmuudesta huolehditaan. Samalla uusien energiaratkaisujen ja puhtaiden teknologioiden kaupallistaminen kytketään osaksi suomalaista kasvupolitiikkaa.

Energiatukimäärärahan käyttö on osa taloudellista ohjausta, jolla energiajärjestelmää pyritään ohjaamaan tehokkaampiin ja ilmaston sekä ympäristön kannalta parhaisiin ratkaisuihin. Energiatukea tarvitaan erityisesti uuden teknologian käyttöönoton ja kaupallistumisen edistämiseen, uusiutuvaan lämmöntuotantoon, pienimuotoiseen sähköntuotantoon ja liikenteen uusiutuvien polttoaineiden käytön lisäämiseen sekä energiatehokkuusinvestointien tukemiseen.

Valtiontukien ja valtiovetoisen rahoituksen merkitys vähähiilisyystavoitteen kannalta on viime vuosina vähentynyt, kun esimerkiksi useat keskeiset uusiutuvan energian teknologiat ovat kaupallistuneet. Tuen painopistettä onkin siirretty erityisesti uusien teknologioiden edistämiseen. Painopiste on ollut sellaisissa teknologioissa, joita arvioidaan tarvittavan etenkin pitkän aikavälin energia- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Samanaikaisesti investointiympäristö on heikentynyt merkittävästi. Syinä ovat mm. yleinen maailmantilanteen epävarmuus, kustannusten ja korkojen nousu. Siten työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että energia- ja ilmastotavoitteiden saavuttaminen on hankaloitunut.

32.01.09 *Energiaviraston toimintameno* (arviomääräraha)

Momentille esitetään myönnettäväksi nettomäärärahaa 10 460 000 euroa.
Energiavirasto hoitaa energia- ja ilmastopolitiikan toimeenpanotehtäviä, joita ovat energiamarkkinoiden sekä ilmastotavoitteiden politiikkatoimien toteutumisen valvontaan ja edistämiseen liittyvät virastolle lainsäädännössä asetetut tehtävät. Energiaviraston vastuulle kuuluvat energiamarkkinoiden eli sähkön ja maakaasun tukku- ja vähittäismarkkinoiden sekä sähkö- ja maakaasuverkkotoiminnan valvonta ja edistäminen. Ilmastotavoitteiden politiikkatoimien osalta viraston vastuulle kuuluvat päästökaupan, uusiutuvan energian tukijärjestelmien, biopolttoaineiden kestävyyskriteerien sekä energiatehokkuuden valvonta ja edistäminen. Energiavirastolle kuuluu myös muita energia- ja ilmastopolitiikan toimeenpanotehtäviä.

Energiaviraston työtehtävät ovat kasvussa muun muassa EU:n lukuisien energia- ja päästökauppasäädösten toimeenpanon vuoksi. Tämä edellyttää työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan lähivuosina sekä tarvetta lisätä henkilöstöä että investoida merkittävästi tietojärjestelmiin. Nämä toimintamenotarpeet eivät näy vielä vuoden 2024 talousarvioehdotuksessa.

12.32.21 *Päästöoikeuksien huutokauppatulot*

Momentille on arvioitu tuloutuvan 548 000 000 euroa päästöoikeuksien huutokauppatuloja vuonna 2024. Päästöoikeuden hinta-arvioihin tuleville vuosille si-

sältyy huomattavaa epävarmuutta. Lisäksi vuodesta 2024 eteenpäin huutokauppatuloihin odotetaan vaikuttavan vielä kesken olevat neuvottelut koskien EU:n omia varoja. Huutokauppatuloja on ehdotettu yhdeksi EU:n omaksi varaksi. Vuonna 2027 tai 2028 käynnistyvän jakelijoiden päästökaupan (ns. ETS2) huutokauppatuloja ei ole vielä otettu huutokauppatulojen laskelmissa huomioon.

32.20.20 *Energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistäminen* (siirtomääräraha 3 v)

Energiatehokkuusdirektiivin toimeenpanoa ja kansallisen energia- ja ilmastostrategian energiatehokkuustoimia toteutetaan keskeisesti momentin määrärahoilla ja pääasiassa Motiva Oy:ltä hankituin toimeenpanotehtävin.

Suurin tehtäväkokonaisuus on energiatehokkuussopimusten järjestelmä, joka kattaa kaksi kolmasosaa Suomen energiankäytöstä ja tuottaa neljä viidesosaa direktiivin sitovasta energiansäästötavoitteesta. Sopimusjärjestelmän olennainen osa on toimeenpanon jatkuva tuki ja kehitystyö sekä seuranta ja vaikutusten arviointi. Energiatehokkuusdirektiivi edellyttää vuosille 2026–2030 joko uuden sopimusjakson tai uudentyyppistä raskasvaikutteista säädösohjausta.

Momentin määrärahoja on vähennetty v. 2024 talousarviossa 1 000 000 eurolla, joka on varsin paljon vuoden 2023 talousarvion 4 400 000 eurosta. Määrärahatason lasku voi merkitä markkinaehtoisten ja kustannustehokkaiden toimien rinnalle otettavaksi käyttöön ripeällä aikataululla uudentyyppistä raskasvaikutteista säädösohjausta. Motivan energiatyöohjelma sekä alueellinen energianeuvonta joudutaan sopeuttamaan määrärahaleikkauksiin, mikä johtaa toimintojen merkittävään supistamiseen tulevina vuosina.

32.20.41 *Energiatuki* (arviomääräraha)

Momentille esitetään 449 637 000 euroa valtiontukien maksatuksiin. Vuonna 2024 saa tehdä uusia sitoumuksia enintään 68 600 000 eurolla. Valtaosa valtuudesta koostuu EU:n elpymis- ja palautumisvälineeseen liittyvästä RePower EU-lisärahoituksesta (54 500 000 euroa). Energiatuen kansallinen myöntövaltuus vähenee siten, että suuria demonstraatiohankkeita ei enää rahoiteta (pl.

vuodelta 2023 siirtyvät myöntövaltuudet/hankkeet). Mikäli vuoden 2023 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2024 enintään 170 000 000 eurolla:

- RePowerEU-lisärahoitus RRF-energiainvestointitukeen, mutta vastaava summa on leikattu vuoden 2023 energiatukivaltuudesta.
- Kansallinen energiatukivaltuus olisi 14 M€ jatkossa, josta voitaisiin myöntää tukea lähinnä pienille energiatehokkuushankkeille.
- Määräraha vuonna 2024 ja siitä eteenpäin on korkealla tasolla vanhojen tuettujen hankkeiden maksatusten takia.

32.20.43 *Energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämistuki* (arviomääräraha)

Momentille on esitetty määrärahaa 150 000 000 euroa vuodelle 2024. Vuonna 2023 sähköistämistukea haki 50 laitosta ja haettu tukimäärä oli noin 118 000 000 euroa.

Laskennan perusteena olevan päästöoikeuden hinnan noustua on odotettavissa, että jatkossa sähköistämistukea maksetaan siihen asetetun 150 000 000 euron katon mukaisesti viimeisinä maksatusvuosina 2024-2026. Maksettava tuki täsmäytetään sille asetettavaan kattoon laskemalla tuki-intensiteettiä kaikilta hakijoilta.

Sähköistämistuella korvataan päästökaupasta sähkön hintaan aiheutuvia välillisiä kustannuksia tuen piiriin kuuluville teollisuuden toimialoille ja ohjataan toiminnanharjoittajia kehittämään teollista tuotantoaan hiilineutraalimmaksi.

32.20.47 *Julkisen liikennesähkön ja -kaasun lataus- ja tankkausinfrastruktuurin edistäminen* (arviomääräraha)

Momentille on esitetty valtuutta yhteensä 10 000 000 euroa (v. 2023 21 500 000 euroa).

Jakeluinfrastruktuuritukeen tärkeä 10 000 000 myöntövaltuus, jolla edistetään etenkin AFIR-asetuksen (vaihtoehtoisten polttoaineiden jakeluinfrastruktuuri)

velvoitteita. Julkisen liikennesähkön, liikennekaasun sekä vedyn lataus- ja tankkausinfrastruktuuri-investointien tavoitteena on laajentaa olemassa olevaa lataus- ja tankkausinfrastruktuuria.

32.20.48 *Uusiutuvan energian tuotantotuki* (arviomääräraha)

Momentille on esitetty 309 900 000 euroa. Uusiutuvan energian tuotantotukimomentilta maksetaan syöttötariffijärjestelmään hyväksyttyjen tuulivoima-, biokaasu- ja puupolttoainevoimalaitosten tuotantotuki. Valtaosa tuesta kohdistuu tuulivoimalaitosten tukimaksuihin (n. 303 000 000 euroa).

Tuen lopullinen määrä riippuu kuitenkin etenkin sähkön markkinahinnan kehityksestä. Jos keskimääräinen markkinahinta ylittää 83,50 €/MWh, tuotantotukea ei makseta tuulivoimaloille. Jos päästöoikeuden hintataso pysyy korkealla (yli 23 euroa/CO2tn), metsähaketukea ei makseta.

Biokaasuun ja puupolttoaineisiin liittyvien tuotantolaitosten maksatuksista odotetaan aiheutuvan tukimaksuja enintään noin 3 000 000 euroa. Lisäksi määräraha sisältää ns. preemiotuen eli tarjouskilpailuun perustuvan uusiutuvan energian tuotantotuen. Preemiotuesta arvioidaan aiheutuvan kustannuksia enintään 3 400 000 euroa vuodelle 2024.

Tukiohjelma on sulkeutunut uusien voimalaitosten osalta ja tukea maksetaan ainoastaan aiempien sitoumusten perusteella. Tuotantolaitoksia alkaa poistumaan tuen piiristä enenevissä määrin 2024 lähtien.